

O BOLEZNIH ČEBEL NA KONGRESU APIMONDIE

dr. Aleš Gregorc, Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani

1. del

Uvod

Komisija za bolezni čebel, ki deluje v okviru Apimondie in jo vodi dr. Wolfgang Ritter iz Nemčije, je odgovorna za spremljanje znanstvenoraziskovalnega dela na tem področju in za uvajanje novih dognanj v čebelarstvo. Glede na zelo žgočo problematiko čebeljih bolezni, ki čebelarjem po vsem svetu povzročajo velike težave, so bili simpoziji v okviru kongresa zelo dobro obiskani. Ob obravnavi različnih tem so se razvile tudi zanimive razprave. Na kongresu v Durbanu so bile na programu teme, ki so za znanstvenike zanimivi raziskovalni izzivi, za čebelarstvo pa težko obvladljive tehnološke in ekonomske težave. V okviru simpozijev so bile na kongresu predstavljene najnovejše znanstvene ugotovitve.

Obravnavana tematska področja:

- vpliv prometa s čebelami na širjenje škodljivcev in bolezni,
- ugotavljanje in zatiranje varoe: nov škodljivec v Afriki,
- huda (ameriška) gniloba: zgodnje odkrivanje in zatiranje.

V okviru prvega simpozija so raziskovalci poročali o škodljivcih in boleznih čebel, ki se pojavljajo v različnih delih sveta, med drugimi o *Aethina tumida*, *Acarapis woodi*, okamneli zalegi, *Tropilaelaps clareae* in mednem jazbecu.

Panjski hrošček, *Aethina tumida*, je avtohton v subsaharski Afriki, vendar pri afriških podvrstah medonosne čebele ne povzroča ekonomske pomembne škode. Nasprotno pa zelo veliko gospodarsko škodo povzroča čebelarstvu v ZDA, saj so samo leta 1998 ocenili, da je ta škodljivec povzročil za več kot 3 milijone dolarjev škode. Zato ameriški raziskovalci preučujejo morebitno agresivno vedenje in obrambne mehanizme evropske medonosne čebele in jo primerjajo s kapsko čebelo iz Južnoafriške republi-

Medni jazbec v Južnoafriški republiki

Škoda, ki jo povzroči medni jazbec.

ke (Elzen, ZDA). Ta je do hroščka bolj agresivna, to pa je tudi razlog za manjšo škodo, ki jo panjski hrošček povzroča na afriški celini. Do podobnih spoznanj so se dokopali tudi čebelarji na obeh celinah. Mali panjski hrošček je zdaj razširjen v 18 državah, predvsem v jugovzhodnem delu ZDA (Hood, ZDA). K hitremu širjenju je pripomogel zlasti transport čebeljih družin, praznih panjev in drugega čebelarstva materiala. Kljub uporabi dveh pesticidov (permetrin in kumafos), katerih registracijo v ZDA obnavljajo vsako leto, čebelarji za uspešno zatiranje potrebujejo tudi druge varne in učinkovite – alternativne metode. Pri tem raziskovalci nadaljujejo raziskave na področju selekcije in vzreje odpornejših čebeljih vrst, raziskujejo pa tudi različne pasti za hroščka.

V Aziji, kjer v tradicionalnih panjskih sistemih ekstenzivno gojijo evropske in azijske pasme čebel, *Apis mellifera* in *Apis cerana*, se spopadajo s pršicami *Acarapis woodi*, *Tropilaelaps clareae* in *Va-roa destructor*. V zadnjih desetletjih ti zajedavci povzročajo čebelarstvu veliko škodo. Pršica *A. woodi* je bila v severnem delu Indije ugotovljena leta 1957, *T. clareae* pa leta 1968 (Kashyap, Indija). Zatiranje *T. clareae* in *V. destructor* so preučevali v Pakistanu (Camphor, Pakistan). V tej državi predvsem *T. clareae* povzroča množične propade čebeljih družin. Ker je obdobje zaleganja raztegnjeno čez vse leto, se ta zajedavec, ki je nekoliko manjši od varoe, razvija nemoteno. Največ zajedavcev je v obdobju intenzivnega zaleganja matice, to je maja in oktobra, v zalegi. Brez navzočnosti zalege v družini na odraslih čebelah preživi le krajše obdobje. Za zatiranje *T. clareae* v tem delu sveta uporabljajo različna sredstva: žveplo, tobak, kamfor, fluvalinatna sredstva (apistan in bayvarol). Raziskovalka Elizabeth Camphor je povedala, da se v tamkajšnjih čebelarstvih pogosto pojavlja tudi huda gniloba, ki jo zatirajo podobno kot v Evropi.

Ustrezno zaščito dosežemo, če panje postavimo vsaj 0,8–1 m visoko

Zanimivo je bilo poročanje raziskovalcev iz Rusije o razširjenosti **okamnele zalege**, *Aspergillus* (Moukminov, Rusija). Bolezen povzročajo plesni iz rodu *Aspergillus*. Pogosteje se je začela pojavljati v zadnjih nekaj letih v Rusiji in sosednjih državah. Plese so ugotovili v približno 35 odstotkih čebelarstev. V zadnjem obdobju so preučevali predvsem substance, ki delujejo razkužilno in prispevajo k zmanjševanju pojavljanja plesni v čebelarstvih in s tem tudi k

zmanjševanju pojavljanja te nevarne bolezni čebel. Poskuse so opravili tako v laboratoriju kot na terenu, v čebelarstvih. Učinkoviti sta bili zlasti dve sredstvi: raztopina joda ter sredstvo, sestavljeno iz glutaraldehida in kvartarne amonijeve spojine. Obe sredstvi so v čebeljo družino vnašali z drobnim škropljenjem po satju ali v sladkorni raztopini. Razkužilno in zravilno je posebej dobro delovalo sredstvo z jodom, saj se je po uporabi le-tega okuženost zalege zmanjšala za 71 do 85 odstotkov.

Čebelarjem v Južnoafriški republiki povzroča škodo tudi **medni jazbec** (*Mellivora capensis*), ki je v jugozahodnem delu sicer zavarovan. Čebelarji, ki ubijejo tega čebeljega škodljivca, zato kršijo zakonodajo. Na tem območje je kar 50 odstotkov vseh čebelarjev osumljenih, da so ubili mednega jazbeca. Ocenjujejo, da je bilo v minulih 15 letih ubitih vsaj 231 jazbeccev. Seveda pa je tudi zaščita panjev pred jazbeci povezana z določenimi stroški. Ti dosega približno 5 dolarjev na panj. Z ustrezno zaščito panjev pa je škodo mogoče zmanjšati na minimum.

V prihodnjih številkah Slovenskega čebelarja bomo predstavili pregled dela simpozijev, ki so obravnavali problematiko varoe in hude gnilobe čebelje zalege.

»ČEBELARJI SPOZNAVAJO AFRIKO« – APIMONDIA 2001

dr. Janez Poklukar

Uvod

Od 28. oktobra do 2. novembra sem se udeležil 37. mednarodnega kongresa Apimondie v Durbanu v Južnoafriški republiki. Kongres je bil posebej pomemben za Slovenijo kot gostiteljico prihodnjega kongresa Apimondie. Uradna slovenska delegacija je posebej skrbno preučevala vse organizacijske vidike kongresa in hkrati načrtovala ustrezne ukrepe za 38. kongres, ki bo konec avgusta 2003 v Ljubljani.

Kratka predstavitev južnoafriškega čebelarstva

Južnoafriška republika je za naše razmere zelo velika država na jugu Afrike. Na njenem ozemlju živita dve avtohtoni čebelji pasmi. V južnem obalnem delu živi kapska čebela (*Apis mellifera capensis*), v osrednjem in severnem delu pa afriška čebela (*Apis mellifera scutellata*). V državi je 3.000 čebelarjev, od teh je približno tretjina organizirana v čebelarških združenjih. Ti čebelarijo v 75.000, po večini LR panjih. Povprečni pridelki medu na panj so se od 3,85 kg v letu 1917 v zadnjih letih povečali na 25 do 30 kg. Leta 1992 se je ob prvih daljših prevozih čebel zaradi mešanja obeh avtohtonih pasem pojavil problem socialnega parazitizma. Problem je še zdaj zelo žgoč, saj zaradi tega propade na leto več kot 60.000 čebeljih družin. Nadaljnji problem

državnih razsežnosti je varoza, ki pustoši med čebelami vse od leta 1997. Čebele imajo več naravnih sovražnikov, od teh je pri čebelarjih najbolj osvojen medeni jazbec (*Mellivora capensis*). Poglavitni vir dohodka poklicnih čebelarjev je oprasovanje kmetijskih kultur in različnih subtropskih sadnih vrst. Organizirani čebelarji pridelajo približno 1.700 ton medu na leto. Letni izvoz je za južnoafriške naravne danosti pičel, največ 50 ton, uvozijo pa celo do 580 ton medu. Skupna poraba medu na prebivalca je majhna, saj dosega komaj 0,10 kg.

Zaradi strahu pred terorističnimi napadi se je število prej prijavljenih udeležencev skoraj prepolovilo. Za razliko od prejšnjih kongresov je bilo tako ob plenarnih predstavitvah udeležencev dovolj časa tudi za razpravo o predstavljenih temah.

Delo v strokovnih komisijah

Komisija za apiterapijo

V komisiji za apiterapijo so pripravili posveta »Apiterapija in čebelji pridelki« ter »Apiterapija v svetu«. Z uporabo čebeljih pridelkov se veliko ukvarjajo v Egiptu, na Japonskem, Kitajskem, v Koreji, na Kubi in v Rusiji. Uradna medicina v zahodnih državah zvečine zavrača uporabo čebeljih pridelkov za zdravilne namene. Komisija je izdala multimedijsko zgoščen